

Analiza „Strategii rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Federacji Rosyjskiej na lata 2017-2030”

centrum
analiz
propagandy i
dezinformacji

AUTOR:

Marta Kowalska

9 maja br. Władimir Putin podpisał dekret „O strategii rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Federacji Rosyjskiej na lata 2017-2030”. Głównym celem strategii wymienionym w dokumencie jest „stworzenie warunków dla kształtowania w Federacji Rosyjskiej społeczeństwa wiedzy”. Można wnioskować, iż Rosja przygotowuje się do totalnej wojny informacyjnej ze światem zaplanowanej na wiele lat, a aspekt defensywny tej wojny będzie stanowił jej kluczową rolę.

Kontekst dokumentu

Projekt strategii został przygotowany jeszcze w ubiegłym roku przez Gabinet Prezydenta Federacji Rosyjskiej ds. stosowania technologii informacyjnych i rozwoju demokracji elektronicznej, na czele którego stoi pomocnik prezydenta i były minister łączności i komunikacji masowej FR Igor Szczogoliew. W pracy nad dokumentem brali również udział przedstawiciele innych organów państwowych, Centralnego Banku Rosji oraz środowisko eksperckie. 13 grudnia 2016 r. dokument na swojej stronie internetowej udostępniła Rada Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej w celu przeprowadzenia debaty publicznej nad projektem nowej strategii, która trwała do 25 grudnia 2016 r.

Dokument zastąpił dotychczasową strategię rozwoju społeczeństwa informacyjnego FR obowiązującą od 7 lutego 2008 r. zatwierdzoną również przez prezydenta Władimira Putina pod koniec trwania jego drugiej kadencji. Nowa strategia różni się od dotychczas obowiązującej w sposób znaczący i pomimo sformułowania o „rozwoju społeczeństwa informacyjnego” w nazwie dokumentu w niewielkim zakresie odnosi się do rozwoju społecznego w rozumieniu świata zachodniego. W swoich zapisach bardziej przywodzi on na myśl, a w niektórych miejscach wręcz powtarza, nową doktrynę bezpieczeństwa informacyjnego Rosji z 5 grudnia 2016 r., aniżeli poprzednią strategię rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Wynika to zapewne z faktu, iż **prace nad nową strategią były prowadzone równoległe do prac nad nową doktryną bezpieczeństwa informacyjnego**, która została zatwierdzona przez rosyjskiego prezydenta niespełna dwa tygodnie przed opublikowaniem projektu strategii.

Oprócz tego strategia w znacznej części poświęcona jest zagadnieniu gospodarki cyfrowej, która jest przedmiotem prac innego programu rozwoju gospodarki cyfrowej, nad którą do niedawna pracowało ministerstwo łączności i komunikacji masowej FR. **Efektom pracy ministerstwa jest projekt programu „Cyfrowa gospodarka FR”**, który w minionym tygodniu został skierowany do zatwierdzenia przez rosyjski rząd. Prace nad przygotowaniem tego programu zlecił Władimir Putin w swoim grudniowym orędziu do Zgromadzenia Federalnego. W rezultacie **nowa strategia rozwoju społeczeństwa informacyjnego Rosji wydaje się kompilacją doktryny bezpieczeństwa informacyjnego i programu rozwoju gospodarki cyfrowej** z nielicznymi elementami dotychczasowej strategii, która utraciła swoją aktualność wraz ze zmianą sytuacji geopolitycznej na świecie oraz wzrostem zagrożeń dla interesów narodowych i bezpieczeństwa rosyjskiej przestrzeni informacyjnej zdefiniowanych przez Rosję.

Nowa strategia

Nowa strategia akcentuje rozwój społeczeństwa informacyjnego określonego w dokumencie jako „społeczeństwo, w którym informacja oraz poziom jej wykorzystania i dostępność w sposób zasadniczy wpływa na warunki ekonomiczne i społeczno-kulturalne życia obywateli”; kształtowanie narodowej gospodarki cyfrowej; zabezpieczenie interesów narodowych oraz realizację strategicznych priorytetów narodowych Rosji.

Tymczasem wśród priorytetów nowej strategii wymieniono:

- zapewnienie obywatelom prawa dostępu do informacji;
- zapewnienie swobody wyboru źródeł pozyskiwania wiedzy przy pracy z informacją;
- ochronę tradycyjnych i przyjętych przez obywateli (innych niż cyfrowe) form pozyskiwania towarów i usług;
- priorytet tradycyjnych rosyjskich wartości duchowych i norm moralnych oraz przestrzeganie norm zachowania opartych o te wartości przy wykorzystaniu technologii informacyjnych i komunikacyjnych;
- zapewnienie legalności i rozsądnej konieczności przy zbieraniu, gromadzeniu i przekazywaniu informacji o obywatelach i organizacjach;
- zapewnienie ochrony państwowej interesów obywateli rosyjskich w sferze informacji.

Wstępne zapewnienia o rozwoju społeczeństwa oraz zagwarantowaniu praw i swobód w obszarze pozyskiwania i dostępu obywateli rosyjskich do informacji stoją w konflikcie z interesami narodowymi Rosji oraz kwestiami bezpieczeństwa rosyjskiej przestrzeni informacyjnej wynikającymi z innych dokumentów strategicznych i doktryn, przede wszystkim grudniowej doktryny bezpieczeństwa informacyjnego Rosji. Okazuje się, że cała strategia ma charakter kontrolujący i ograniczający swobodę wyboru i dostępu do źródeł informacji. Ograniczenia pojawiają się już na etapie definiowania pewnych pojęć zawartych w strategii. Otóż „społeczeństwo wiedzy” wymienione jako główny cel, do którego dąży strategia zostało zdefiniowane jako: „społeczeństwo, w którym decydujące znaczenie dla rozwoju obywatela, gospodarki i państwa ma pozyskiwanie, przechowywanie, wytwarzanie i rozprzestrzenianie prawdziwej informacji z uwzględnieniem strategicznych priorytetów narodowych Federacji Rosyjskiej”.

Dokument wskazuje na niebezpieczeństwa i zagrożenia płynące z rozwoju technologii informacyjnych i komunikacyjnych z jednej strony dla „krytycznej infrastruktury informacyjnej” Rosji w postaci zagranicznych technologii wykorzystywanych na jej terytorium: „powszechne stosowanie zagranicznych technologii informacyjnych i komunikacyjnych, w tym również w obiektach krytycznej infrastruktury informacyjnej utrudnia realizację zadań związanych z zapewnieniem ochrony interesów obywateli i państwa w sferze informacji”. Przede wszystkim na ataki komputerowe na państwowe i prywatne zasoby informacji oraz krytyczną infrastrukturę informacyjną Rosji. Z drugiej strony zwraca uwagę na negatywny wpływ Internetu na społeczne umiejętności odbioru

informacji, określając je jako masowe i powierzchowne. Dokument sugeruje, iż taka forma przyswajania informacji sprzyja możliwościom narzucania pewnych modeli zachowań społecznych przede wszystkim „przez państwa i organizacje, do których należą technologie służące do rozprzestrzeniania informacji”.

W celu uniknięcia zagrożeń płynących z wykorzystania zagranicznych technologii oraz przenikania zewnętrznej informacji do społeczeństwa rosyjskiego proponowane są rozwiązania zmierzające do:

- kształtowania przestrzeni informacyjnej z uwzględnieniem potrzeb obywateli i społeczeństwa związanych z pozyskiwaniem wartościowych i wiarygodnych informacji;
- rozwoju infrastruktury informacyjnej i komunikacyjnej FR;
- tworzenie i wykorzystanie rosyjskich technologii informacyjnych i komunikacyjnych oraz zapewnienie im konkurencyjności na poziomie międzynarodowym;
- kształtowania nowej bazy technologicznej dla rozwoju sfery gospodarczej i społecznej;
- ochrony interesów państwowych w obszarze gospodarki cyfrowej.

Sam dokument, choć obszerny, można zredukować do dwóch aspektów mianowicie: **rozszerzania kontroli państwowej nad Internetem w Rosji (w wymiarze politycznym) oraz zastępowanie zagranicznych technologii informacyjnych i komunikacyjnych rodzimymi (w wymiarze komercyjnym)**. Jednocześnie oba aspekty związane są z realizacją koncepcji **suwerenności cyfrowej polegającej na kontroli państwowej nad rozpowszechnianiem informacji na swoim terytorium i uniezależnieniu się od wpływów zewnętrznych**, i należy rozpatrywać je również w wymiarze bezpieczeństwa narodowego Rosji.

Kształtowanie rosyjskiej przestrzeni informacyjnej ma się odbywać m.in. poprzez popularyzację języka rosyjskiego na świecie; wspieranie tradycyjnych, czyli innych niż za pośrednictwem Internetu, form rozpowszechniania wiedzy; organizację wydarzeń wspierających rosyjską kulturę, naukę, normy moralne i wartości duchowe, a także rosyjską tożsamość narodową. W tym samym celu państwo rosyjskie przyznaje sobie prawo do „doskonalenia mechanizmów ograniczania dostępu do informacji, rozprzestrzenianie której jest w FR zakazane przepisami prawa federalnego, oraz do jej usunięcia”.

Strategia eksponuje również inny punkt wskazujący na kontrolny charakter dokumentu. Mowa bowiem o mechanizmach regulujących działalność mediów oraz innych sposobów dostępu do informacji, które według rosyjskich twórców prawa mediami nie są mianowicie: telewizja internetowa, agregatory wiadomości, sieci społecznościowe, strony internetowe oraz komunikatory internetowe. Oznacza to, że **państwo rosyjskie pozostawia w swojej gestii możliwość ograniczania dostępu nie tylko do mediów, ale również szerzej do informacji za pośrednictwem wszystkich form cyfrowych dostępnych w społeczeństwie rosyjskim**.

Dla zrównoważenia efektu regulacji dostępu do informacji, proponowane jest podjęcie kroków w celu zapewnienia „rozpowszechnienia wiarygodnej i wartościowej informacji pochodzenia rosyjskiego”. Mamy więc do czynienia z **podwójnym mechanizmem zmierzającym do indoktrynacji własnego społeczeństwa** poprzez po pierwsze,

ograniczenie alternatywnej informacji po drugie, narzucenie własnej narracji. W sprzeczności z tendencjami światowymi stoi również akcentowanie i wspieranie tradycyjnych form rozpowszechniania informacji jak radio, telewizja czy prasa drukowana. Okazuje się również, że rosyjska przestrzeń informacyjna przy wszystkich ograniczeniach w dostępie do informacji i kontroli nakładanej na własne społeczeństwo ma jednocześnie w założeniu ekspansywny charakter i nie ogranicza się wyłącznie do terytorium FR.

Państwo rosyjskie po raz kolejny **legitymizuje w ten sposób w oficjalnych dokumentach strategicznych możliwość ingerencji w wewnętrzną politykę innych państw poprzez stawanie w obronie własnych, tradycyjnych wartości duchowych i norm moralnych oraz osób posługujących się językiem rosyjskim.** Należy zwrócić uwagę, że obok obywateli rosyjskich zamieszkujących poza granicami kraju, w strategii zostali wymienieni obywatele innych państw oraz bezpaństwowcy posługujący się językiem rosyjskim.

Dalej strategia skupia się na rozwoju infrastruktury informacyjnej i komunikacyjnej FR, którego celem jest „ochrona swobodnego dostępu obywateli i organizacji, organów władzy państwowej FR oraz samorządowej do informacji na wszystkich etapach jej powstawania i rozpowszechniania”. Na szczególną uwagę zwraca dążenie do centralizacji regulacji w tym zakresie przejawiającej się w „stworzeniu centralnego monitoringu i zarządzania funkcjonowania rosyjskiej infrastruktury informacyjnej na poziomie systemów informacyjnych i centrów obróbki danych, a także na poziomie sieci łączności”. Nie mniej ważne wydają się rosyjskie aspiracje zastąpienia zagranicznych technologii oraz oprogramowania w systemach informacyjno-komunikacyjnych rodzimą produkcją, zarówno na poziomie państwowym w celu zapewnienia niezależności od produkcji zagranicznej oraz bezpieczeństwa informacyjnego, jak i na poziomie społecznym.

W kontekście społecznym uwagę zwraca zapis o „stworzeniu wbudowanych mechanizmów ochrony informacji do wykorzystania w rosyjskich technologiach informacyjnych i komunikacyjnych”, co może sugerować zapewnienie sobie przez państwo rosyjskie możliwości ciągłego monitorowania i kontrolowania społeczeństwa rosyjskiego w obszarze dostępu do informacji. Rosyjskie tendencje do kontroli własnej przestrzeni informacyjnej potwierdza jeszcze jeden zapis, w którym Rosja zastrzega sobie prawo do określania polityki informacyjnej, technologicznej i ekonomicznej „w państwowym (przyp. wł. rosyjskim) segmencie sieci Internet”. Przy jednoczesnym zagwarantowaniu sobie prawa do „prowadzenia prac przeciwdziałających wykorzystaniu sieci Internet w celach wojennych”. Oznacza to, że nowy dokument został w całości przygotowany z myślą o prowadzeniu wojny informacyjnej, zarówno z pozycji defensywnej, jak i ofensywnej.

W części poświęconej komercyjnemu wykorzystaniu rosyjskich technologii informacyjnych i komunikacyjnych mowa przede wszystkim o tworzeniu nowych rynków i zapewnieniu sobie pozycji lidera w tym obszarze na rynku krajowym, lecz także na rynkach zagranicznych. Oznacza to **zapewnienie eksportu rosyjskiej myśli naukowo-technicznej oraz rezultatów w postaci rosyjskich technologii na rynki międzynarodowe, przy jednoczesnym regulowaniu dostępu zagranicznych technologii do rynku rosyjskiego.** W tym miejscu strategia przechodzi do stworzenia warunków dla rozwoju gospodarki cyfrowej. W sposób ogólny sygnalizowane są zasady funkcjonowania pomiędzy

państwem, przedsiębiorcami i obywatelami w obszarze gospodarczym. Zasady te zostały rozwinięte w oddzielnym programie „Gospodarka cyfrowa FR”, którego projekt w minionym tygodniu został skierowany przez ministerstwo łączności i komunikacji masowej FR do rządu.

Warto jednak podkreślić, iż nowa strategia kładzie znaczny nacisk na regulowanie dostępu do rosyjskiego rynku oraz rosyjskiej przestrzeni informacyjnej zagranicznych technologii i podmiotów. Mowa m.in. o: „spełnieniu przez zagranicznych uczestników rynku przepisów prawnych FR na równi z rosyjskimi organizacjami”. Oznacza to stosowanie prawa antymonopolowego wobec podmiotów „dostarczających oprogramowanie, towary i usługi dostępne za pośrednictwem Internetu osobom znajdującym się na terytorium Rosji”, a także tworzenie przepisów prawnych chroniących dane osobowe obywateli rosyjskich oraz dostęp do nich na terytorium FR. Jest to szczególnie ważne z perspektywy funkcjonowania międzynarodowych firm z branży internetowej, których produkty i usługi wymagają od użytkowników wyrażenia zgody na przetwarzanie danych osobowych. Dotyczy to przede wszystkim zagranicznych serwisów pocztowych, sieci społecznościowych oraz komunikatorów internetowych.

W celu realizacji nowej strategii rozwoju społeczeństwa informacyjnego prezydent Rosji zobowiązał rząd do przygotowania w ciągu najbliższych 6 miesięcy planu jej realizacji oraz dostosowania innych dokumentów planowania strategicznego do zapisów strategii.

Wnioski

Nowa strategia rozwoju społeczeństwa informacyjnego FR jest ewidentną odpowiedzią Rosji na zmieniającą się sytuację polityczną i bezpieczeństwa na świecie. Jest też potwierdzeniem na prowadzenie przez Rosję wojny informacyjnej na własnym terytorium, również wobec podmiotów zagranicznych w kraju i poza jego granicami. Pomimo iż została opublikowana prawie dwa tygodnie temu, nie doczekała się jak na razie reakcji ze strony państw Zachodu oraz zachodnich mediów. Tymczasem **analiza treści strategii wskazuje, iż jest to obecnie jeden z ważniejszych, o ile nie najważniejszy dokument strategiczny FR w obszarze bezpieczeństwa.**

Poza szczegółową treścią może na to również wskazywać forma, który został zamknięty na 29 stronach, w około 45 tysiącach znaków. Dla porównania dotychczas obowiązująca strategia liczyła około 17 tysięcy znaków, a nowa doktryna bezpieczeństwa informacyjnego FR została ujęta na 17 stronach dokumentu. W porównaniu do poprzedniej strategii obowiązującej w latach 2008-2015 znacząco, bo prawie dwukrotnie, został wydłużony czas obowiązywania nowego dokumentu. Świadczy to o długoterminowej polityce Rosji w obszarze, którego dotyczy.

Wskazuje on nie tylko na pewne tendencje państwa rosyjskiego do łamania praw i ograniczania swobody dostępu swoich obywateli do informacji. Jest wręcz **strategicznym dokumentem uosabiającym koncepcję suwerenności cyfrowej Rosji, z którego po raz pierwszy dowiadujemy się oficjalnie o dążeniach FR do kontroli państwowej nad rozpowszechnianiem informacji na swoim terytorium i uniezależnieniu**

się od wpływów zewnętrznych. W wymiarze praktycznym oznacza to wzmacnianie pozycji Rosji w obszarze technologii informacyjnych i komunikacyjnych, tzn. **dążenie do całkowitej kontroli państwowej nad Internetem** w tym kraju oraz ograniczanie dostępu zagranicznych podmiotów i usług z branży informacyjnej, w tym medialnego, do rynku rosyjskiego poprzez zastępowanie zagranicznych technologii informacyjnych i komunikacyjnych rodzimymi.

Można wnioskować, iż Rosja przygotowuje się do totalnej wojny informacyjnej ze światem zaplanowanej na wiele lat, a aspekt defensywny tej wojny będzie stanowił jej kluczową rolę. W przypadku podjęcia decyzji o zaistnieniu zagrożenia dla interesów narodowych Rosji oraz jej bezpieczeństwa, w tym rosyjskiej przestrzeni informacyjnej, **FR wyposażyła się w narzędzia do całkowitego odcięcia społeczeństwa rosyjskiego od niepożądanych przez władze państwowe informacji rozprzestrzenianych drogą cyfrową oraz zastąpienia jej własną narracją w przestrzeni informacyjnej kraju.**

Rosja w nowej strategii jednoznacznie stwierdza, że prowadzi na poziomie międzynarodowym „prace przeciwdziałające wykorzystaniu sieci Internet w celach wojennych”. Kontrolowanie oraz ograniczanie praw i swobód własnych obywateli przez państwo rosyjskie powinno być dla Polski oraz pozostałych państw świata zachodniego wystarczającym dowodem na to, iż **Rosja nie zamierza przestrzegać podstawowych zasad demokracji i, co ważniejsze, prezentuje konfrontacyjną postawę wobec zachodnich wartości i zasad życia społeczno-politycznego.** Prezentując nową strategię rozwoju społeczeństwa informacyjnego FR ogłosiła oficjalnie światu, iż jest na zaawansowanym etapie przygotowań do prowadzenia wojny informacyjnej ze światem zachodnim.

Jednocześnie Rosja wskazując na zagrożenia dla rosyjskich interesów narodowych i bezpieczeństwa własnej przestrzeni informacyjnej ujawniła w jaki sposób może prowadzić własne działania w obszarze wojny informacyjnej z innymi państwami. Polegać one będą przede wszystkim na **wpływanu na przestrzeń informacyjną, a co za tym idzie na społeczeństwa innych państw oraz narzucaniu własnej narracji w odniesieniu do sytuacji na świecie.** Dokonywać tego będzie za pośrednictwem technologii informacyjnych i komunikacyjnych, zarówno ingerując w zagraniczne produkty i usługi, jak i z wykorzystaniem własnych, które miałyby trafić na rynki zagraniczne. Jednak kluczową rolę w wojnie informacyjnej Rosja upatruje we wszystkich formach rozprzestrzeniania informacji, tzn. nie tylko w mediach tradycyjnych, lecz również za pośrednictwem telewizji internetowej, agregatorów wiadomości, sieci społecznościowych, stron internetowych oraz komunikatorów internetowych.